

Cornel Pacoste în Decembrie 1989

The seventh child of a modest countryside family of Gorj County, Cornel Pacoste was born on June 15th 1930 in Bubuiești Village, Peșteana-Vulcani Commune. After he graduated the Faculty of Water Engineering Works of Bucharest, Cornel Pacoste was assigned to manage the University Centre of Bucharest. Far to be an accidental event, Cornel Pacoste actively participated to the repression of the students who were singing Christmas carols in the Christmas Eve of 1968 and also to the denigration and stigmatization of students and professors who used to show their opposition to the communist regime.

In October 1973, Cornel Pacoste was appointed as the deputy minister with the Ministry of Foreign Affairs and, one year later, he was elected as full member of the Central Committee of the Romanian Communist Party. Based on the Decree no. 24 / February 7th 1980, he was appointed as senior vice-president of the Executive Committee of the Popular Council of Arad County. During the Extraordinary Conference of Timis County Organisation of the Romanian Communist Party, held on November 27th 1982, where Ion Coman, the secretary of the Central Committee of the Romanian Communist Party, was also present, representing the Central Managing Board, the appointment of Cornel Pacoste as the senior secretary of Timis County Committee of the Romanian Communist Party, was officially announced. Cornel Pacoste was an active member of the Central Committee of the Romanian Communist Party (from November 28th 1974 to November 23rd 1979 and from December 18th 1982 to December 22nd 1989) and a deputy member of the Executive Political Committee (from November 23rd 1984 to December 22nd 1989). On November 13th 1985, he was appointed as the secretary of the Central Committee of the Romanian Communist Party and on August 26th 1986, Cornel Pacoste became the Deputy Prime Minister of the government ran by Constantin Dăscălescu; he acted as the Deputy Prime Minister until December 22nd 1989.

Key word: revolution, 1989, Cornel Pacoste, communism.

S-a născut la 15 iunie 1930 în satul Bubuiești, comuna Peșteana-Vulcani, fiind al șaptelea copil al unei familii de țărani gorjeni. După absolvirea Facultății de Construcții Hidrotehnice din București, datorită originii sociale sănătoase, atașamentului față de ideologia marxistă și calităților profesionale, a fost numit în fruntea Centrului Universitar București, „instrument bornat, obedient și funest al politicii de intimidare și amuțire a studențimii și a cadrelor didactice nonconformiste”¹. Nu întâmplător, Cornel Pacoste participă atât la reprimarea studenților care cântau colinde la Crăciunul din 1968², dar și la denigrarea și înfierarea profesorilor și studenților care își manifestau opoziția față de regimul comunist. În aceste condiții, ascensiunea politică a universitarului de la Construcții nu se lasă așteptată.

În octombrie 1973, Cornel Pacoste a fost numit în funcția de adjunct al ministrului Afacerilor Externe, iar peste un an a fost ales membru în C.C. al P.C.R.³ Prin Decretul nr. 24 din 7 februarie 1980 a fost delegat pentru a îndeplini funcția de prim-vicepreședinte al Comitetului Executiv al Consiliului Popular al Județului Arad. La Conferința Extraordinară a Organizației Județene Timiș a P.C.R. din 27 noiembrie 1982, la care participă din partea conducerii centrale Ion Coman, secretar al C.C. al P.C.R., a fost anunțată numirea lui Cornel Pacoste în funcția de prim-secretar al Comitetului Județean P.C.R. Timiș⁴.

În timpul mandatului său județul Timiș a reușit să obțină locuri fruntașe în competiția organizată pe diferite domenii de activitate. La sfârșitul anului 1984 se situa pe primul loc în ceea ce privește producția agricolă globală, iar în privința vânzărilor de mărfuri cu amănuntul prin comerțul socialist, ocupa locul 4. Producția industrială era exportată în peste 70 de state ale lumii⁵.

În același timp, semnele crizei de energie și materii prime sunt tot mai evidente, cu repercusiuni directe asupra nivelului de trai. În 17 ianuarie 1985, Pacoste raportează conducerii

¹ http://www.crimelecomunismului.ro/ro/biografiile_nomenclaturii/ 15.04.2012.

² <http://www.adevarul.ro/actualitate/Palatul-Primaverii-tovarasii-petreceau-caltabosi> 15.04.2012.

³ http://ro.wikipedia.org/wiki/Cornel_Pacoste/ 15.04.2012.

⁴ *Din cronologia județului Timiș*, coordonator Vasile Dudaș, Ediția a II-a, Editura „Orizonturi Universitare”, Timișoara, 2006, p. 304.

⁵ *Ibidem*, pp. 307-308.

superioare de partid: „Datorită presiunii scăzute a gazului metan, toate întreprinderile industriale din județ, care folosesc aburi industriali, nu au putut lucra de la începutul anului, ceea ce a prejudiciat realizarea sarcinilor de plan pe această perioadă. Din această cauză, avem greutăți deosebite în producerea energiei termice atât pentru unitățile economice, cât și pentru populație. Menționăm că apa caldă menajeră nu se mai furnizează nicio zi, ceea ce a creat nemulțumiri în rândul populației”⁶. Începând din 1985, pentru reducerea consumului de energie electrică unitățile industriale care funcționau în sistemul cu trei schimburi erau obligate să treacă la două schimburi, zilele de repaus urmau să fie programate prin rotație, astfel ca producția să fie realizată în 3-5 zile lucrătoare săptămânal. Aceste măsuri au afectat peste 80 de unități industriale importante din județ. Peste 40 de unități prestatoare de servicii pentru populație urmau să funcționeze doar în intervalul orar 8-18. Întreruperea furnizării energiei electrice era frecventă, uneori durând și peste 10 ore⁷.

În același timp, criza de produse agroalimentare de strictă necesitate, asociată cu neajunsuri provocate de întreruperile de furnizare a curentului electric și de restricțiile impuse la circulația autovehiculelor și a mijloacelor de transport în comun, provoacă o stare de nemulțumire tot mai evidentă în rândul populației. Și totuși perioada mandatului lui Cornel Pacoste nu va fi percepută, comparativ cu cea a urmașului său, Ilie Matei, o pacoste pentru bănațeni. Dincolo de o evidentă ținută intelectuală, Pacoste s-a bucurat de simpatia unei părți importante a mediului universitar timișorean, fiind adeptul unor discursuri concise și nu excesiv de ideologizate și bombastic-pășuniste. A rămas în mentalul colectiv drept un demnitar comunist rezonabil pentru acea epocă, poate și pentru că a fost urmat de durul și zelosul Ilie Matei.

Cornel Pacoste a fost membru al C.C. al P.C.R. (28 noiembrie 1974-23 noiembrie 1979 și 18 decembrie 1982-22 decembrie 1989) și membru supleant al Comitetului Politic Executiv (23 noiembrie 1984-22 decembrie 1989)⁸.

La 13 noiembrie 1985 va fi numit secretar al C.C. al P.C.R., iar la 26 august 1986 viceprim-ministru al guvernului condus de Constantin Dăscălescu, funcție pe care o va deține până în 22 decembrie 1989.

În această calitate, Cornel Pacoste va fi convocat în 17 decembrie 1989, la ora 16.00, pentru a participa la o ședință extraordinară a Comitetului Politic Executiv al P.C.R., ședință ce va începe în jurul orelor 16.45-17.00. Într-o evidentă stare de surescitare, Ceaușescu îi informează pe cei prezenți despre evenimentele de la Timișoara, legate de încercarea de evacuare a pastorului László Tókes, evenimente puse pe seama amestecului „cercurilor din afară, a cercurilor străine, de spionaj, începând cu Budapesta, pentru că el [Tókes – n.n.] a dat și un interviu”⁹. După ce precizează că „o serie de elemente declarate” s-au adunat și în ziua de 17 decembrie „și au provocat dezordine, au intrat în sediul Comitetului Județean de Partid”, îi acuză pe generalul Vasile Milea, ministrul Apărării Naționale, pe Tudor Postelnicu, ministrul de Interne, și pe generalul Iulian Vlad, șeful Departamentului Securității Statului, de trădare: „Ați trădat interesele țării, interesele poporului, ale socialismului, și n-ați acționat cu răspundere!”¹⁰. Deși cei trei acuzați și-au recunoscut vina și s-au angajat să aplice ordinele lui Ceaușescu, acesta a precizat că este dispus să-i destituie, dacă este de acord Comitetul Politic Executiv: „Din acest moment, preiau comanda armatei, să-mi pregătiți decretul! Convocați Consiliul de Stat, să facem totul legal, în seara asta! Nu mai am încredere în asemenea

⁶ Direcția Județeană Timiș a Arhivelor Naționale, Fond *Comitetul Județean Timiș al PCR*, Dosar 13/1985, f. 6.

⁷ *Revoluția română în Banat*, coordonator Alexandru Oșca, Editura Sitech, Craiova, 2009, p. 209.

⁸ Gheorghe Sbârna, Valentin Marin, *Dicționar general al revoluției române din decembrie 1989*, Editura Militară, București, 2010, p. 518.

⁹ *Stenograma presiunii* în „Caietele Revoluției”, nr. 6(19)/2008, p. 14.

¹⁰ *Ibidem*, p. 18.

oameni!”¹¹. După ce Gheorghe Rădulescu, Constantin Dăscălescu, Gheorghe Oprea și Manea Mănescu propun să se amâne destituirea celor trei miniștri, Ceaușescu simulează scena demisiei, fiind însă implorat de o parte din cei prezenți să rămână în fruntea partidului.

A fost un moment psihologic ce putea deveni crucial în evoluția țării, deoarece membrii CPEX ar fi putut provoca demisia lui Ceaușescu și salva astfel viața a peste 1000 de români¹². Din păcate, membrii CPEX nu numai că nu au încurajat demisia, dar unii s-au comportat lamentabil, împiedicându-l pe Ceaușescu să părăsească sala și implorându-l să le fie în continuare conducător.

După această seară, Ceaușescu s-a întors și, „aproape calm”, le-a propus să amâne hotărârea de destituire și i-a informat că a dat ordin să se întrerupă orice activitate turistică, să nu se admită intrarea în țară decât a cetățenilor din Coreea de Nord, China și Cuba, singurele țări în care el mai avea încredere, precizând: „Cei din țările socialiste vecine sunt trimiși aici ca agenți”¹³. În același timp, îi avertizează pe cei prezenți: „Toți trebuie să știe că suntem în stare de război. Tot ce s-a întâmplat și se întâmplă în Germania, Cehoslovacia și Bulgaria acum, și în trecut în Polonia și Ungaria, sunt lucruri organizate de Uniunea Sovietică, cu sprijinul american și al Occidentului. Trebuie să fie clar acest lucru, iar ceea ce s-a întâmplat în ultimele trei țări – R.D. Germană, Cehoslovacia, Bulgaria – au fost lovituri de stat organizate și cu sprijinul plevei societății, cu pleava societății cu sprijin străin”¹⁴.

Pentru toți cei prezenți la ședință, hotărârea lui Ceaușescu de a se folosi armele de foc pentru restabilirea liniștii trebuia să fie de domeniul evidenței: „Deci, tovarăși, având în vedere situația care s-a creat, acum, de fapt, îmi dau seama că, așa cum este, nu se poate face ordine cu ciomagul. Am convocat și teleconferința. Voi da ordin ca imediat să se primească, acum, armament, toți să fie înarmați și să aplice ordinul... Deci măsuri imediate, să lichidăm repede ce este în Timișoara, să punem trupele în stare de alarmă, în stare de luptă, atât unitățile ministerului de Interne, cât și cele ale ministerului Apărării Naționale și, oriunde se încearcă vreo acțiune, lichidată radical, fără niciun fel de discuție!”¹⁵.

Și totuși membrii CPEX nu și-au recunoscut nicio vină, considerând că atunci nu puteau să-și exprime vreo poziție privind reprimarea demonstrațiilor. Acest lucru Pacoste îl susține fără echivoc la proces: „Domnule președinte, onorați judecători ai Curții Supreme, informarea din ședința CPEX despre evenimentele de la Timișoara, cât și tensiunea și nervozitatea paroxistică care existau în acele clipe, nu permiteau exprimarea vreunei poziții proprii a membrilor CPEX și din motivul că, de fapt, discuțiile erau între el și cei trei”¹⁶ [Milea, Postelnicu și Vlad – n.n.]. Tensiunea existentă nu scuză lipsa de reacție a celor prezenți la ședință și, cu atât mai mult, nu scuză comportamentul lui Pacoste, care, potrivit declarației făcute de stenografa Maria Ionescu, s-a așezat în dreptul ușii pentru a-l împiedica pe Ceaușescu să părăsească încăperea, rugându-l, alături de Silviu Curticeanu, Nicolae Constantin, Emil Bobu, Constantin Dăscălescu și Ana Mureșan, „care începuse chiar să plângă..., să revină asupra hotărârii de a-și da demisia, ceea ce Nicolae Ceaușescu a și făcut”¹⁷.

După ședință a urmat o teleconferință cu județele, Ceaușescu informând conducerea județene despre evenimentele de la Timișoara și despre măsurile luate în acest sens. La terminarea teleconferinței, Ceaușescu a hotărât să-i trimită în Banat pe Cornel Pacoste la Timișoara și pe Iosif Szasz la Reșița. Amândoi erau în conducerea centrală a partidului, dar

¹¹ *Ibidem*, p. 20.

¹² Ioan Scurtu, *Revoluția Română din Decembrie 1989 în context internațional*, Editura Enciclopedică, București, 2006 p. 186.

¹³ „Caietele Revoluției”, nr. 6 (19)/2008, p. 30.

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ *Ibidem*, pp. 20-22.

¹⁶ *Procesul de la Timișoara*, vol. VIII, ediție îngrijită de Traian Orban și Gino Rado, Timișoara, 2009, p. 4802 (în continuare: *Procesul de la Timișoara*, vol. VIII...).

¹⁷ „Caietele Revoluției”, nr. 6 (19)/2008, p. 23.

cunoșteau bine cele două județe, deoarece ocupaseră funcția de prim-secretar județean la Timiș și respectiv Caraș-Severin.

Trimiterea lui Pacoste la Timișoara, după ce îl trimisese și pe Ion Coman și pe mai mulți generali și ofițeri superiori ai M.Ap.N. și M.I., exprimă îngrijorarea lui Ceaușescu, chiar dacă el se străduia să minimalizeze evenimentele și să pară sigur pe situație. De altfel, în jurul orelor 20.30, Ceaușescu îl avertizează într-o discuție telefonică pe Pacoste: „O să primiți [se referea la el și la Szasz – n.n.] un telefon, dar îți atrag atenția, nu pleci pentru aplauze acolo!”¹⁸. Îngrijorarea și teama îl stăpâneau și pe Cornel Pacoste, el mărturisind această stare de spirit la proces: „Îmi era teamă și de faptul că era județul unde eu fusesem prim-secretar și aveam, în același timp, trăiri dintre cele mai profunde, pentru că la Timișoara, aici, mi-am început activitatea de activist, părăsind meseria mea de dascăl, de 27 de ani, și unde am avut, să vă spun cu toată sinceritatea, cele mai mari satisfacții ale vieții mele, nu datorită muncii mele sau numai a muncii mele, ci datorită oamenilor pe care i-am găsit aici, colaboratorilor pe care i-am avut, tradițiilor, și în industrie, și în agricultură, nivelului general de informație al acestor oameni”¹⁹.

Deși își rezervase un bilet pentru trenul rapid București-Timișoara, ce urma să plece la ora 22.55, Pacoste va veni la Timișoara cu un avion militar AN-4, în jurul orelor 2330. De la aeroport va merge cu o mașină particulară spre sediul Județenei de Partid, fiind sfătuit că nu e bine să treacă prin centrul orașului cu mașina trimisă de primul-secretar de la Caraș pentru a-l lua pe Iosif Szasz. Când ajunge în fața Județenei de Partid, rămâne surprins de ceea ce vede: „Ajungând la sediu, parcă era o fortăreață, tehnică militară, în față mașină de pompieri arsă, camion ars, Dacii distruse, ușile sparte...”²⁰ Intră în biroul primului-secretar Radu Bălan, care îl informează despre evenimentele petrecute, inclusiv despre existența mai multor morți și răniți. Din discuțiile purtate cu alți demnitari locali aflați în sediu la acea oră află că „realizările socialismului” au avut mult de suferit în orașul de pe Bega. Pentru a se convinge de cele auzite, înainte de a se caza la Hotelul „Partidului”, trece prin centrul orașului cu mașina.

În dimineața zilei de 18 decembrie, orașul „arăta groaznic, totul era devastat. Aerul avea miros de vulcan aprins. Piața era ocupată de cordoane de militari și securiști în civil, înarmați, pe care trecătorii îi priveau cu ură, scârbă și dispreț. Pe străzi, în fața magazinelor devastate și incendiate, se făcea curățenie”²¹. Liniștea era doar aparentă, pentru că starea de spirit a timișorenilor era mai mult decât tensionată, ca urmare a masacrului din ziua precedentă și a celor peste 800 de arestați. În ciuda stării de necesitate ce interzicea circulația în grupuri pe străzi, la fiecare pas întâlneai oameni sperați, care își căutau copiii sau rudele ce dispăruseră sau fuseseră arestate.

De la sediul Județenei de Partid, Cornel Pacoste pleacă împreună cu Radu Bălan²² și Ilie Matei²³ la sediul municipal de partid pentru a participa la o ședință de analiză și informare cu activul județean și municipal de partid și cu directorii și secretarii de partid din întreprinderile și instituțiile orașului. Luând cuvântul după Radu Bălan și Ilie Matei, Pacoste a vorbit despre distrugerile văzute în oraș și a făcut apel la cei prezenți să le ceară timișorenilor să nu se mai lase provocați, pentru că tot ei, prin munca lor, vor trebui să refacă orașul²⁴.

Prezent la ședință, Huțu Nicolae, directorul Întreprinderii „Victoria” din Timișoara, declara la proces că Pacoste „a vorbit foarte puțin, concis, în stilul caracteristic dânsului, în care

¹⁸ *Procesul de la Timișoara*, vol. III, ediție îngrijită de Miodrag Milin și Traian Orban, Editura Mirton, Timișoara, 2005, p. 1519 (în continuare: *Procesul de la Timișoara*, vol. III...).

¹⁹ *Ibidem*.

²⁰ *Ibidem*, p. 1523.

²¹ Costel Balint, *1989 – Legiunea Revoluției*, Editura Brumar, Timișoara, 2005, p. 44.

²² Dumitru Tomoni, *Radu Bălan, ultimul prim-secretar al județului Timiș, victimă sau călău în decembrie 1989?* în *Școală și societate în Banat*, Serie nouă, nr. 2, Timișoara, Editura Eurostampa, 2012, p. 100.

²³ Idem, *Ilie Matei în Decembrie 1989* în „Memorial 1989. Buletin științific și de informare”, nr. 1(8)/2011, Editura Memorialul Revoluției 1989, Timișoara, 2011, p. 45.

²⁴ *Procesul de la Timișoara*, vol. III..., p. 1527.

și-a arătat, într-un cuvânt, mai pe scurt, vreau să spun, consternarea față de ce a constatat și a văzut privind distrugerile în orașul Timișoara. Și am simțit, în cele expuse de dumnealui, fantastica părere de rău pentru bunurile și averea poporului”²⁵.

Ioan Paștiu, directorul Întreprinderii „Optica” din Timișoara, ajuns după 1990 prefect al județului Timiș, își amintește că Pacoste era nemulțumit, deoarece „în Timișoara s-a instalat o stare de dezordine, orașul este murdar, se manifestă foarte puțină atenție în ce privește aprovizionarea, situația populației, și că una din concluziile care ar fi dus la această situație necorespunzătoare ar fi aceea că, în ultimul timp, au fost aduși din alte localități diferiți oameni, care au fost angajați la diferite instituții și că aceștia, nefiind coordonați cum trebuie, au amplificat această stare necorespunzătoare din municipiul Timișoara”²⁶.

Interesantă este poziția secretarului județean de partid Sofronie Florea față de cele afirmate de Cornel Pacoste. Inițial, Florea a declarat că Pacoste a considerat că cele întâmplate în Timișoara se datorează „acțiunilor unor agenturi străine, care au găsit la Timișoara teren fertil”. Pacoste „a făcut apel să se împiedice demonstrațiile. A spus că sunt morți și răniți și că Armata are ordin să tragă în manifestații”²⁷. La proces, Florea nu mai recunoaște această declarație, o pune pe seama unei confuzii și susține că Pacoste le-a cerut celor prezenți să pună mai mult accent pe educarea oamenilor: „Pacoste a debutat prin a spune că e incredibil în legătură cu ce s-a întâmplat la Timișoara și nu-și poate explica cum de a fost posibil așa ceva. A cerut ca, în adunările generale care urmau să se desfășoare în cursul aceleiași zile, să se dezvolte spiritul de combativitate și să se pună accent pe educarea oamenilor”²⁸.

După terminarea ședinței, Pacoste a plecat împreună cu Ilie Matei la Centrul Universitar Timișoara la o întâlnire cu rectorii timișoreni. A fost de acord cu propunerea făcută de academicianul Ion Anton, rectorul Institutului Politehnic „Traian Vuia” de a li se da studenților vacanță, iar când unul dintre vorbitori a precizat că studenții nu au participat la devastări, a simțit nevoia să precizeze: „Sunt convins, pentru că eu cunosc prestigiul Centrului Universitar Timișoara”²⁹.

După ședință se întoarce la sediu, unde află de la Ion Coman că, din ordinul Elenei Ceaușescu, el sau Matei trebuie să plece la Arad. Va pleca Pacoste cu o mașină ARO a Direcției Agricole Timiș, în jurul orei 10.15, fiind așteptat la limita de județ de Elena Pugna, prim-secretar al Comitetului Județean P.C.R. Arad.

Pacoste a stat în Arad până în seara zilei de 19 decembrie, când a fost chemat de Ion Coman să se întoarcă în Timișoara, deoarece, din ordinul Elenei Ceaușescu, urma să-l înlocuiască Ilie Matei.

Atât trimiterea sa la Arad, cât și înlocuirea cu Ilie Matei, un om mai dur și mai hotărât, erau legate de posibila influență a evenimentelor din Timișoara asupra arădenilor. În ciuda acestor realități, Pacoste a negat cu vehemență orice legătură cu revolta timișorenilor: „Așa după cum am arătat, la Arad eu m-am preocupat, până în seara zilei de marți, 19 decembrie, când am revenit la Timișoara, la chemarea lui Coman Ion, de rezolvarea unor probleme privind buna aprovizionare a populației și a unităților economice”³⁰.

Elena Pugna, departe de a recunoaște adevărata misiune a lui Pacoste la Arad, e mai nuanțată. Potrivit declarației sale, imediat după sosire, Pacoste a convocat o ședință a Secretariatului Comitetului Județean P.C.R. Arad, la care au participat și șeful Securității județului, al Miliției și al Gărzilor Patriotice. Celor prezenți, Pacoste le-a prezentat

²⁵ *Procesul de la Timișoara*, vol. IV, Ediție îngrijită de Miodrag Milin și Traian Orban, Editura Mirton, Timișoara, 2006, p. 2101 (în continuare: *Procesul de la Timișoara*, vol. IV...).

²⁶ *Ibidem*, p. 2112.

²⁷ *Ibidem*, p. 1888.

²⁸ *Ibidem*, p. 1889.

²⁹ *Procesul de la Timișoara*, vol. III..., p. 1528.

³⁰ *Ibidem*, p. 1581.

evenimentele de la Timișoara și le-a cerut să ia măsuri pentru a împiedica asemenea evenimente și la Arad. A doua zi a participat la o altă ședință de secretariat județean, unde le-a vorbit despre distrugerile întâmplare în Timișoara, după care a plecat cu Elena Pugna și cu secretara ei cu probleme de agricultură în două complexe pentru creșterea porcilor³¹.

În seara zilei de 19 decembrie, Pacoste s-a întors la sediul Județenei de Partid din Timișoara, dar aflând că a luat foc depozitul de materiale de la I.A.E.M., care se afla în preajma rezervoarelor de la Fabrica de hidrogen, s-a deplasat rapid în acea zonă, fiind însoțit de Radu Bălan. De acolo a plecat direct spre Hotelul „Partidului” pentru a se odihni.

A doua zi dimineață este trimis de Ion Coman la Întreprinderea „Comtim”, dar același Ion Coman îi cere să meargă la U.M.T., deoarece muncitorii de la cea mai mare uzină din oraș au încetat lucrul și au intrat în grevă. „M-am conformat, declară Pacoste la proces – am ajuns la U.M.T., unde, într-adevăr, marea majoritate a muncitorilor lăsase lucrul și se pregăteau să iasă în stradă, la manifestații, timp în care strigau: «Moarte lui Ceaușescu!», «Libertate!», «Vrem democrație!», «Dați-ne morții!», «Vrem pâine!», «Armata e cu noi!», «Fără violență!» și altele”³².

La U.M.T. îl întâlnește și pe Radu Bălan, dar toate încercările celor doi demnitari comuniști de a liniști mulțimea dezlănțuită în curtea întreprinderii eșuează rapid. Muncitorii solicitau atât îmbunătățirea condițiilor de viață, cât și înlăturarea regimului dictatorial condus de Nicolae Ceaușescu. Cei doi lideri comuniști realizează rapid că se află în fața unui protest social și politic deopotrivă și, în scurt timp, părăsesc cea mai mare întreprindere timișoreană, revenind la sediul Județenei de Partid. Aici, împreună cu Radu Bălan, coordonează acțiunea de montare a două stații de amplificare la Operă și pe balconul Județenei³³.

Cornel Pacoste va participa la întâlnirea cu primul-ministru Constantin Dăscălescu și cu secretarul cu probleme organizatorice al C.C. al P.C.R., Emil Bobu, trimiși de Ceaușescu la Timișoara pentru a analiza situația creată de protestul timișorenilor. Pentru că era viceprim-ministru, Dăscălescu i-a reproșat atât lui, cât și secretarului Ion Coman lipsa de eficiență a măsurilor luate împotriva protestatarilor. Răspunsul lui Pacoste a fost unul realist și, bineînțeles, buimăcitor pentru Dăscălescu: „Atât eu, cât și Coman Ion, le-am explicat că nu se mai poate face nimic. Că Timișoara este în mâna timișorenilor și că, în realitate, noi am devenit ostatecii lor”³⁴.

În jurul orei 18.00, Pacoste coboară împreună cu Bălan în fața sediului partidului, unde se aflau zeci de mii de protestatari. Pentru a încerca să mai tempereze furia demonstranților, cei doi demnitari comuniști propun constituirea unei delegații din rândul demonstranților, care să-i prezinte primului-ministru doleanțele lor. Aceștia se vor constitui într-un Comitet cetățenesc, ce va reprezenta al doilea nucleu de conducere a revoltei timișorenilor. După schimburi dure de replici între primul-ministru și revoluționarii Ioan Savu, Ioan Marcu, Sorin Oprea, Petre Petrișor, Mircea Mureșanu etc., de neimaginat cu doar o săptămână în urmă, se structurează un set de revendicări: abdicarea dictatorului, demisia guvernului, eliberarea arestaților, restituirea morților familiilor pentru a fi îngropați creștinește, alegeri libere etc.³⁵ Revendicările, transcrise de Ioan Savu, vor fi prezentate mulțimii de către Petre Petrișor și vor fi comunicate, împreună cu numele liderilor, Consulatului Iugoslav, pentru a fi difuzate în exterior³⁶.

³¹ *Procesul de la Timișoara*, vol. IV..., p. 1869.

³² *Procesul de la Timișoara*, vol. III..., p. 1585

³³ *Ibidem*, p. 1480.

³⁴ *Ibidem*, p. 1587.

³⁵ „Caietele Revoluției”, nr. 2/2005, p. 9.

³⁶ Dumitru Tomoni, *Decembrie 1989 în Timișoara. De la revoltă populară la revoluție* în „Studii și articole de istorie”, LXXIV, București, 2009, pp. 81-82.

În jurul orei 18.00, o delegație a F.D.R., formată din Lorin Fortuna, Claudiu Iordache, Nicolae Bădilescu, Mihaela Munteanu etc. vine în sediul Județenei de Partid pentru a participa la tratativele cu reprezentanții guvernului. Revendicările lor erau aproape similare cu cele transcrise de Savu, cea mai importantă fiind demiterea lui Ceaușescu³⁷. Evident că Dăscălescu nu a avut curajul să-i comunice dictatorului dorința cea mai fierbinte a timișorenilor, astfel că negocierile cu reprezentanții guvernului au eșuat. Singurele revendicări acceptate au fost cele referitoare la eliberarea celor arestați – o parte dintre ei vor veni în cursul serii în Piața Operei – și restituirea morților. Pe toată durata așa-ziselor negocieri, mulțimea a scandat lozinci anticeaușiste: „Jos Ceaușescu!”, „Jos analfabeta!”, „Ceaușescu și soția nu au loc în România!”, „Până la Crăciun să scăpăm de-acest nebun!” etc.³⁸

La aceste „negocieri” cu revoluționarii din cele două delegații a participat și Cornel Pacoste, iar comportamentul acestuia i-a dezamăgit la unison. Astfel, în timp ce Ceaușescu înfiera la televiziune acțiunile „huliganilor” timișoreni, revoluționarul Ioan Savu a ieșit în Balconul Județenei de Partid și s-a adresat protestatarilor, stârnind nemulțumirea lui Pacoste: „În acel moment, a venit în Balcon Cornel Pacoste, a încercat să-mi smulgă microfonul din mână, m-a amenințat că o să fiu împușcat, că instig, din nou, oamenii, s-a aplecat peste balustrada Balconului și a sesizat că în mâinile oamenilor erau steaguri cu stema decupată, s-a întors, din nou, spre mine și mi-a spus: «Domnule, dumneata știi că profanarea drapelului de stat se pedepsește foarte aspru și că riști să fii împușcat pentru asta?». Am început să râd. Că deja nu mă mai speriam”³⁹. La proces, Pacoste a negat această secvență, solicitându-i printr-un bilețel avocatului care îl apăra să ceară reaudierea martorului și confruntarea cu el, ceea ce avocatul a și făcut. Din păcate pentru „amnezia” lui Pacoste și din fericire pentru adevărul istoric, lucrurile au fost clarificate atât de Ioan Savu, cât și de Radu Bălan, prin declarațiile făcute la proces⁴⁰.

Dezamăgirea lui Ioan Savu față de comportamentul lui Cornel Pacoste îi este mărturisită explicit și scriitorului Titus Suci, autorul primei cărți despre evenimentele acelor zile: „Ca vechi timișorean, aveam despre el o impresie bună, cât timp a fost prim-secretar nu ne-a mers chiar rău, deci am încercat să văd cum gândește, ce poziție are față de ceea ce s-a întâmplat la Timișoara. Omul m-a dezamăgit. Nu gândea, nu voia să gândească, avea idei fixe, judeca de parcă în fața Județului se găseau doi-trei inși, într-o plimbare de după-amiază”⁴¹.

Nici Lorin Fortuna, liderul Frontului Democratic Român, nu are cuvinte laudative la adresa lui Cornel Pacoste: „În momentul în care i-am spus lui Cornel Pacoste «fără dictatorul Ceaușescu și familia lui», omul a avut o ieșire violentă. «Cum vă permiteți să propuneți așa ceva?» Am spus: «Foarte simplu, cu asta începem, dacă nu sunteți de acord, plecăm și...». Pacoste a avut atunci un moment de furie și mi-a spus că se interesase cine sunt: «Măi, Furtună, mă – ceva în sensul acesta – și tu ai venit să faci aici furtună, mă, lasă că ne-am interesat noi, știm cine ești, lasă că vezi tu!» Credea că poate în felul acesta mă intimidează”⁴².

Atitudinea de intimidare evidentă în comportamentul lui Pacoste și al celorlalți demnitari comuniști, departe de a putea accepta în 20 decembrie 1989 că în România soarele răsare și apune zilnic și fără „dictatorul Ceaușescu și familia lui”, l-a enervat pe impulsivul Lorin Fortuna. Acesta a încercat să smulgă microfonul din mâna lui Pacoste pentru a-i spune mulțimii că este amenințat, lucru care l-a făcut pe fostul prim-secretar județean să-și schimbe

³⁷ Milin Miodrag, *Timișoara în revoluție și după*, Editura Marineasa, Timișoara, 1997, pp. 113-114.

³⁸ Alesandru Dușu, *Revoluția din 1989. Cronologie*, Editura Institutului Revoluției Române din Decembrie 1989, București, 2006, p. 145.

³⁹ *Procesul de la Timișoara*, vol. VI, ediție îngrijită de Miodrag Milin, Timișoara, 2008, p. 3768 (în continuare: *Procesul de la Timișoara*, vol. VI...).

⁴⁰ *Ibidem*, pp. 3784-3785.

⁴¹ Titus Suci, *Reportaj cu sufletul la gură*, Ediția a III-a, Editura SAOL, Timișoara, 2009, pp. 276-277.

⁴² Titus Suci, Vasile Bogdan, *Candelă împotriva timpului*, Editura Memorialul Revoluției 1989, Timișoara, 2011, p. 70.

radical atitudinea, potrivit mărturisirii lui Fortuna: „Părea, așa dintr-o dată, alt om, ne îndemna să ne calmăm, promitea că lucrurile se vor rezolva, dar nu așa, în realitate încerca să ne determine să renunțăm la Revoluție, ceea ce...”⁴³.

Imaginea unui Pacoste depășit total de evenimente, incapabil să înțeleagă revolta reală și pe deplin motivată a timișorenilor, o conturează și mărturia unui alt lider de necontestat al timișorenilor, Claudiu Iordache: „Pacoste s-a comportat lamentabil. Jalnic. Nu înțelegea nimic din ce se întâmpla în țară, în Europa, a luat-o de la început cu amenințările, ne-a acuzat de situația de la ELBA, a sărit apoi în Panama, unde americanii tocmai intraseră, ne-a vorbit despre jocul marilor puteri. Când i s-a propus și lui să treacă de partea noastră, a spus: «Sunt socialist prea vechi ca să mai pot face asta»⁴⁴. Aidoma lui Ceaușescu, și Pacoste era convins că timișorenii făceau jocul străinilor, în special al rușilor”⁴⁵.

Pacoste a rămas toată noaptea în sediul Județenei de Partid, participând atât la discuțiile cu reprezentanții revoluționarilor, cât și la plecarea lui Dăscălescu și Bobu spre aeroport, în jurul orei 3.00. În jurul orei 5.00 asistă, alături de Coman, Bobu și colonelul Ion Popescu, șeful Inspectoratului de Interne Timiș, la citirea Decretului privind declararea stării de necesitate în județul Timiș de către generalul Mihai Chițac, potrivit declarației făcute de acesta la proces: „Ion Coman împreună cu cei trei colaboratori – Cornel Pacoste, colonelul Popescu și Radu Bălan – a hotărât ca acest decret să fie citit către ora cinci... Am citit acest decret de la Balcon, cu lumina unui parașutist, care a aprins o lanternă. La început, au tăcut din gură [protestatarii – n.n.]; după aceea, când am citit cine semnează decretul, am fost huiduit. De la Balcon, când m-am întors, după perdele erau Ion Coman, Cornel Pacoste, colonelul Popescu și Radu Bălan. Toți patru asistaseră, din dosul perdelei, la ceea ce am făcut eu”⁴⁶.

În dimineața zilei de 21 decembrie, Pacoste era în sediul partidului, alături de Bălan și Coman, când acesta i-a solicitat primarului Petru Moț să ia măsurile organizatorice necesare pentru constituirea, din Platforma Industrială a Căii Buziașului, a două grupuri de către cinci mii de oameni, formate din muncitori și din luptători din Gărzile Patriotice, cu care să se îndrepte spre centrul orașului”⁴⁷. În ciuda încercărilor făcute și a deplasării militarilor în zona întreprinderilor ELBA, Electromotor, „6 Martie” etc., intenția nu s-a putut finaliza, muncitorii fiind, majoritatea, în Piața Operei.

După eșuarea acestei contrademonstrații, Pacoste realizează că centrul puterii locale nu mai era Județean de Partid. Pentru a simți mai bine pulsul orașului, Pacoste pleacă, după propria mărturisire, împreună cu Radu Bălan spre Piața Operei: „Joi seara, către ora 8.30, eu cu Bălan am plecat pe jos, să trecem aproape de Calea Operei. De Piața Operei. Ne-am întâlnit cu tineri demonstranți. Ne cunoșteau. Nu ne-au făcut nimic”⁴⁸.

În dimineața zilei de 22 decembrie, peste 150.000 de timișoreni se aflau în Piața Operei, scandând lozinci împotriva regimului ceaușist și aplaudând discursurile celor de la Balcon. De aceea, vestea că dictatorul a fugit a produs un entuziasm greu de descris, alinând, în parte, și durerea acelor care abia își îngropaseră morții sau încă sperau să-i găsească. După fuga lui Ceaușescu, Coman și Pacoste, potrivit declarației date la proces de Ion Popescu, „au părăsit sediul Comitetului Județean de Partid, pe poarta nr. 2, după ce au distrus niște documente, abandonând misiunea pentru care fuseseră trimiși la Timișoara”⁴⁹.

⁴³ *Ibidem*, p. 70.

⁴⁴ *Ibidem*, p. 111.

⁴⁵ Titus Suci, *Lumea bună a balconului*, Ediție revizuită, Editura Institutului Revoluției Române, București, 2008, p. 46 (în continuare: Titus Suci, *Lumea bună...*).

⁴⁶ *Procesul de la Timișoara*, vol. VI..., pp. 3849-3850.

⁴⁷ *Ibidem*, p. 3718.

⁴⁸ *Procesul de la Timișoara*, vol. III..., p. 1547.

⁴⁹ *Procesul de la Timișoara*, vol. I, Ediție îngrijită de Miodrag Milin, Editura Fundației Academia Civică, București, 2004, p. 140.

Cei doi demnitari comuniști au plecat pe jos spre aeroport cu intenția de a merge la București, dar nu au ajuns decât la Gara de Est din Timișoara. Neavând acte la ei, au fost reținuți de patru tineri și conduși la sediul Frontului Democratic Român de la Operă⁵⁰. Prezența celor doi reprezentanți ai regimului comunist și mai ales dorința lui Pacoste de a se adresa din Balconul Operei timișorenilor l-au bulversat pe Sorin Oprea, care asigură paza Operei: „M-am mirat de privirea lui pierdută, dar și de îndrăzneala de a veni acolo, în «gura» lupului. Și mai ales de tupeul lui. Auziți ce voia: să vorbească! Să se adreseze timișorenilor! Am simțit că pocnesc! Păi noi luptaserăm împotriva lui și pentru ce muriserăm și aveam gloanțe în noi, ca să-i vedem la tribună pe cei ce dăduseră ordine să fim împușcați? Am reușit să mă stăpânesc, i-am rețezat orice tentativă de a-și explica demersul, l-am pus sub paza unui tânăr, căruia i-am dat mână liberă să-l împuște dacă va aborda pe cineva ori va încerca să plece”⁵¹.

Prin rechizitoriul din 29 martie 1990, Procuratura Militară Timișoara a dispus trimiterea în judecată în stare de arest a inculpatului Cornel Pacoste pentru săvârșirea infracțiunii de genocid, prevăzută de Art. 357, alin. 1, litera a și b din Codul Penal⁵². În același timp, a fost pusă în mișcare și acțiunea de complicitate la infracțiunea de subminare a economiei naționale, prevăzută la Art. 165, alin. 1 și 2 din Codul Penal. Pentru că cercetarea penală pentru infracțiunea de genocid a fost terminată, în timp ce infracțiunea de subminare a economiei naționale necesită timp, s-a dispus disjungerea cauzei⁵³.

La proces, Cornel Pacoste neagă toate acuzațiile, fiind convins „că s-a vrut, de la început, ca foști oameni din conducerea statului și, în special, a fostului Partid Comunist, din clipa istorică 16-22 decembrie 1989, și numai din aceasta, să fie colectiv incriminați de fapte abominabile, de toate suferințele și fărădelegile săvârșite în regimul comunist, în perioada de aproape 45 de ani, ca ei să fie singurii vinovați, indiferent de viața, activitatea fiecăruia, și deci întreaga ură și mânie a poporului să fie aruncată numai asupra lor”⁵⁴. Pacoste neagă acuzațiile, fiind convins că „au fost arestați și trimiși, în scurt timp, în judecată, unii doar după câteva minute de urmărire penală, mai precis circa 15-20 de minute, sub incriminarea cumplită de genocid”⁵⁵. „Există numai prezumția unei vinovății bazate pe faptul că suntem vinovați și trebuie să fim exemplar pedepsiți. Indiferent de faptele și viața noastră. Indiferent că mulți dintre cei din boxă intrasem în politică cu mult după instalarea comunismului în țara noastră”, declara Cornel Pacoste în ultimul cuvânt rostit în 18 decembrie 1991 în fața instanței.

Din păcate pentru morții Timișoarei, declarația demnitarului comunist era fără acoperire. Prin complicități politice și tertipuri juridice, cei vinovați de crimele de la Timișoara vor reuși, într-o formă sau alta, să fie eliberați și chiar să se victimizeze pentru că, după fuga dictatorului, au fost acuzați de complicitate la reprimarea revoluției.

La proces, Pacoste a negat orice implicare în reprimarea demonstranților, susținând că nici măcar nu a auzit, în acele zile, vreun foc de armă în Timișoara: „Am precizat că n-am văzut nimic și, nici în general, n-am văzut, n-am auzit un foc, n-am văzut un mort, n-am văzut un rănit, n-am văzut decât pe Oprea acela care m-a impresionat. Eu nici pe tatăl meu nu l-am văzut când a murit, domnule președinte, iertați-mă că vă spun! I-am pus un prosop pe față ca să-l pot săruta. Nu pot să privesc morții. Eu n-am pomenit cuvântul «moarte» în viața mea. N-am tăiat un pui de găină”⁵⁶.

Cu certitudine că Pacoste nu a tras în demonstranți și nici nu a dat ordin să se tragă, dar cu aceeași certitudine putem afirma, fără teama de a greși, că nu a fost străin de represiunea de

⁵⁰ *Procesul de la Timișoara*, vol. III..., p. 1370.

⁵¹ Titus Suci, *Lumea bună...*, p. 208.

⁵² *Procesul de la Timișoara*, vol. III..., p. 1296.

⁵³ *Ibidem*, p. 1310.

⁵⁴ *Procesul de la Timișoara*, vol. VIII..., p. 4799.

⁵⁵ *Ibidem*.

⁵⁶ *Procesul de la Timișoara*, vol. III..., p. 1548.

la Timișoara și nu a încercat să împiedice această represiune. Și Cornel Pacoste, ca și Radu Bălan, s-au bucurat de o anumită apreciere din partea timișorenilor – ce-i drept, în procente diferite – dar și unul și celălalt, în decembrie 1989, s-au situat în tabăra lui Ceaușescu, fiind victime inevitabile ale prăbușirii unui sistem în care s-au format și cu care s-au identificat până în ultima clipă.

Cele afirmate mai sus au fost confirmate la proces, cel puțin în cazul lui Pacoste, chiar și de către avocata care-l apăra: „Vedeți, oamenii pot avea credințe politice cinstite, dar greșite. El a crezut în această idee. Întâmplător, în familia mea am pe cineva care îl cunoaște de copil și, poate de aceea, vă spun, Pacoste a crezut cinstit în ceea ce a făcut, dar uneori se întâmplă ca în ceea ce am avut noi mai bun și mai cinstit, tocmai acolo să greșim”⁵⁷.

Nici Pacoste și nici Bălan nu au vrut și poate nici nu au putut să creadă, în ciuda numărului mare de morți și răniți de care au știut, că sângele vărsat pe străzile orașului de pe Bega era prețul libertății și al victoriei și că după această represiune, fără precedent în istoria României moderne, nu mai putea fi cale de întoarcere.

Prof. dr. Dumitru **TOMONI**

⁵⁷ *Procesul de la Timișoara*, vol. VIII..., p. 4409.